

(P17) เตปิ วาณิชกา ราชกุลं คนฺตฺวา รมณฺยา ปหิตฺตาสนํ อาโรจาเปตฺวา, เทวียา ๖

อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น ไปแล้ว สู่ราชตระกูล (ยังบุคคล) ให้กราบทูลแล้ว ซึ่งชาวสาส์น อันอันพระราชฯ ทรงส่งไปแล้ว, (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า “(อ. พ่อค้า ท.) จงมา” ดังนี้ อันพระเทวี ตรัสแล้ว, เข้าไปแล้ว ถวายบังคมแล้ว ได้ยืนอยู่แล้ว ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง ๖

“อาคจฺจนฺตฺติ วุตฺเต, ปวฺลิตฺวา วนฺหิตฺวา เอกมนฺตํ อมฺลํสุ ๖

ครั้งนั้น อ. พระเทวี ตรัสถามแล้ว (ซึ่งพ่อค้า ท.) เหล่านั้น ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. (อ. ท่าน ท.) เป็นผู้มาแล้ว เพราะเหตุอะไร ย่อมเป็น” ดังนี้ ๖

อถ เน เทวี ปุจฺฉิ “ตาทา กิการณฺหา อาคตฺตฺถาติ ๖

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “อ. ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้อันพระราชฯ ทรงส่งมาแล้ว สู่สำนัก ของพระองค์ (ย่อมเป็น), ได้ยินว่า (อ. พระองค์) ของพระราชทาน ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. สาม แก่ข้าพระองค์ ท.” ดังนี้ ๖

“มยํ รมณฺยา ตุมหากํ สนฺตฺกํ ปหิตา, ตีณิ กิร โน สตสฺสสุสานิ เทหาติ ๖

(อ. พระเทวี ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. (อ. ท่าน ท.) ย่อมกล่าว (ซึ่งคำ) อันมากเกิน, (อ. กรรม) อะไร อันท่าน ท. กระทำ แล้ว แก่พระราชฯ, อ. พระราชฯ ทรงเลื่อมใสแล้ว ต่อท่าน ท. (ในเพราะเหตุ) อะไร (ทรงยังเรา) ให้พระราชทานแล้ว ซึ่งทรัพย์ อันมีประมาณเท่านี้” ดังนี้ ๖

“ตาทา อติพฺหุ ภาณณ, กิ ตุมเหติ รมฺโณ กตํ, กิสฺมี โว ราชา ปสนฺโน เอตฺตํ ฐนํ ทาเปสฺติ ๖

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี (อ. กรรม) อะไร ๆ อื่น (อันข้าพระองค์ ท.) กระทำแล้ว หามิได้, แต่ว่า (อ. ข้าพระองค์ ท.) กราบทูลแล้ว ซึ่งชาวสาส์น แก่พระราชฯ” ดังนี้ ๖

“เทวีย น อญฺญํ กิณฺจ กตํ, รมฺโณ ปน สาสนํ อาโรจยิมฺหาติ ๖

(อ. พระเทวี ตรัสถามแล้ว) ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. ก็ (อันท่าน ท.) อาจ เพื่ออันบอก แม่แก่เรา (หรือ)” ดังนี้ ๖

“สกุภา ปน ตาทา มยฺหิปี อาโรเจตฺตฺติ ๖

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี (อันข้าพระองค์ ท.) อาจ (เพื่ออันกราบทูล แก่พระองค์)” ดังนี้ ๖

“สกุภา เทวียติ ๖

(อ. พระเทวี ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. ถ้าอย่างนั้น (อ. ท่าน ท.) จงกล่าว” ดังนี้ ๖

“เตนฺหิ ตาทา วเทหาติ ๖

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี อ. พระพุทธเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก” ดังนี้ ๖

“เทวี พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโนติ ๖

(อ. พระเทวี) แม้นั้น ทรงสดับแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ผู้มีพระสรีระอันปิตักตองแล้ว โดยนัยอันมีในก่อนนั้นเทียว ไม่ทรงกำหนดแล้ว ซึ่งอะไร ๆ ลึนสามครั้ง ทรงสดับแล้ว ซึ่งบท ว่า “อ. พระพุทฺธเจ้า” ดังนี้ ในวาระที่สี่ (ตรัสถามแล้ว) ว่า “ดูก่อน พ่อ ท. อ. อะไร อันพระราชา พระราชทานแล้ว ในเพราะบท นี้” ดังนี้ ๖

สาปิ ตํ สุตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปิตฺติยา ฌญฺจสรีรา ติกฺขตฺตํ กิณฺณจิ อสฺสลฺลฺกฺเขตฺวา จตฺตฺถวาเร “พุทฺโธติ ปทํ สุตฺวา “ตาทา อิมสฺมี ปเท รณฺณวา กิ ติณฺณนฺติ ๖

(อ. พระเทวี) แม้นั้น ทรงสดับแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ผู้มีพระสรีระอันปิตักตองแล้ว โดยนัยอันมีในก่อนนั้นเทียว ไม่ทรงกำหนดแล้ว ซึ่งอะไร ๆ ลึนสามครั้ง ทรงสดับแล้ว ซึ่งบท ว่า “อ. พระพุทฺธเจ้า” ดังนี้ ในวาระที่สี่ (ตรัสถามแล้ว) ว่า “ดูก่อน พ่อ ท. อ. อะไร อันพระราชา พระราชทานแล้ว ในเพราะบท นี้” ดังนี้ ๖

“สทฺสทสฺส เทวตี ๖

(อ. พ่อคำ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี อ. แสนแห่งทรัพย์ (อันพระราชา พระราชทานแล้ว ในเพราะบท นี้)” ดังนี้ ๖

“ตาทา นานุจฺฉวิกํ รณฺณวา กตํ เอวรูปํ สาสฺนํ สุตฺวา ตุมฺหากํ สทฺสทสฺสํ ททฺมาเนน, อหํ หิ โว มมํ ทฺวคฺคตฺปณฺณกาเร ตีณิ สทฺสทสฺसानิ ทมฺมิ, อปรํ ตุมฺเหหิ กิ อโรจิตฺนฺติ ๖

(อ. พระเทวี ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. (อ. กรรม) อันสมควร อันพระราชา ผู้ทรงสดับ ซึ่งข้าวสาสน์ อันมีอย่างนี้เป็นรูป แล้วจึงพระราชทานอยู่ ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ แก่ท่าน ท. ทรงกระทำแล้ว หามิได้, ก็ อ. เรา จะให้ ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. สาม ในเพราะบรรณาการแห่งบุคคลผู้ถึงแล้วซึ่งยาก ของเรา แก่ท่าน ท., (อ. ข้าวสาสน์) อะไร อื่นอีก อันท่าน ท. กราบทูลแล้ว” ดังนี้ ๖

“อิทฺถญฺจิทฺถจาทิ อปรานิปี เทว สาสฺนานิ อโรจลฺลํ ๖

(อ. พ่อคำ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว ซึ่งข้าวสาสน์ ท. สอง แม่เหล่านี้อีก คือ (ซึ่งข้าวสาสน์) นี้ด้วย (ซึ่งข้าวสาสน์) นี้ด้วย ๖

เทวี ปุริมฺนเยเนว ปิตฺติยา ฌญฺจสรีรา ติกฺขตฺตํ กิณฺณจิ อสฺสลฺลฺกฺเขตฺวา จตฺตฺถวาเร ตเถว สุตฺวา ตีณิ ตีณิ สทฺสทสฺसानิ ทาเปสิ ๖

อ. พระเทวี ผู้มีพระสรีระอันปิตักตองแล้ว โดยนัยอันมีในก่อนนั้นเทียว ไม่ทรงกำหนดแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ ลึนสามครั้ง ทรงสดับแล้ว เหมือนอย่างนั้นนั้นเทียว ในวาระที่สี่ (ทรงยังบุคคล) ให้พระราชทานแล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. สาม สาม ๖

เอวํ เต สพุพฺพานิ ทฺวาทส สทฺสทสฺसानิ ลภีสุ ๖

(อ. พ่อคำ ท.) เหล่านั้น ได้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ ท. สิบสอง ทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้ ๖

อถ เน เทวี ปุจฺฉิ “ราชา กหํ ตาตาทิ ๑

ครั้งนั้น อ. พระเทวี ตรัสถามแล้ว (ซึ่งพ่อค้า ท.) เหล่านั้น ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. อ. พระราชา (เสด็จไปแล้ว) (ณ ที่) ไหน”
ดังนี้ ๑

“เทวี ‘สตุถารํ อุตฺทิสฺส ปพฺพชิสฺสามาติ (P18) คโตติ ๑

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี (อ. พระราชา ตรัสแล้ว) ว่า ‘(อ. เรา) จักบวช เจาจะง ซึ่งพระ
ศาสดา’ ดังนี้ เสด็จไปแล้ว” ดังนี้ ๑

“มยฺหํ เตน กิ สาสนํ ทินฺนุนฺติ ๑

(อ. พระเทวี ตรัสถามแล้ว) ว่า “อ. ข้าสาสน์ อะไร (อันพระราชา) นั้น พระราชทานแล้ว แก่เรา” ดังนี้ ๑

“สพฺพํ กิร เตน ตุมหากํ อิสฺสริยํ วิสฺสฏฺฐจํ, ตุมฺहे กิร ยถารุจิยา สมฺปตฺตี อนฺนาวธาติ ๑

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ได้ยินว่า อ. ความเป็นใหญ่ ทั้งปวง (อันพระราชา) นั้น ทรงสละแล้ว
แก่พระองค์, ได้ยินว่า อ. พระองค์ ขอจงเสวย ซึ่งสมบัติ ตามความพอพระทัยอย่างไร” ดังนี้ ๑

“อมฺจุจา ปน กหํ ตาตาทิ ๑

(อ. พระเทวี ตรัสถามแล้ว) ว่า “ดูก่อนพ่อ ท. ก็ อ. อำมาตย์ ท. (ไปแล้ว) (ณ ที่) ไหน” ดังนี้ ๑

“เตปิ ‘รณฺณา สหฺธิเยว ปพฺพชิสฺสามาติ คตา เทวตี ๑

(อ. พ่อค้า ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี (อ. อำมาตย์ ท.) แม่เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ‘(อ. เรา ท.)
จักบวช กับ ด้วยพระราชนันท์เหียว’ ดังนี้ ไปแล้ว” ดังนี้ ๑

สา เตสํ ภริยาโย ปกฺโกสาเปตฺวา “อมฺมา ตุมหากํ สามิกา ‘รณฺณา สหฺธิ ปพฺพชิสฺสามาติ คตา, ตุมฺहे กิ
กริสฺสธาติ ๑

(อ. พระเทวี) นั้น (ทรงยังบุคคล) ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งภรรยา ท. (ของอำมาตย์ ท.) เหล่านั้น (ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนแม่ ท.
อ. สามี ท. ของเจ้า ท. (กล่าวแล้ว) ว่า ‘(อ. เรา ท.) จักบวช กับ ด้วยพระราชา’ ดังนี้ ไปแล้ว, อ. เจ้า ท. จักกระทำ อย่างไร”
ดังนี้ ๑

“กิ ปน เตหิ อมฺหากํ สาสนํ ปหิตํ เทวตี ๑

(อ. หญิง ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี ก็ อ. ข้าสาสน์ อะไร (อันสามี ท.) เหล่านั้น ส่งมาแล้ว แก่หม่อม
ฉัน ท.” ดังนี้ ๑

“เตหิ กิร อตฺตโน สมฺปตฺติ ตุมหากํ วิสฺสฏฺฐา, ตุมฺहे กิร ตํ ยถารุจิยา ปรีกฺขชฺธาติ ๑

(อ. พระเทวี ตรัสแล้ว) ว่า “ได้ยินว่า อ. สมบัติ ของตน (อันอำมาตย์ ท.) เหล่านั้น สละแล้ว แก่เจ้า ท., ได้ยินว่า อ. เจ้า
ท. จงใช้สอย (ซึ่งสมบัติ) นั้น ตามความชอบใจอย่างไร” ดังนี้ ๑

“ตุมเห ปน เทวี่ กี่ กริสฺสธาคี ๖

(อ. หนิง ท. เหล่านั้น พูลถามแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี่ กี่ อ. พระองค์ จักทรงกระทำ อย่างไร” ดังนี้ ๖

“อมฺมา โส ตาว ราชา สาสนํ สุตฺวา มคฺเค จิตฺโกว ตีหิ สตสฺสสฺสสฺส ตีณิ รตนานิ ปุเชตฺวา เขฬิณฺทํ วิย สมฺปตฺตี ปหาย ปพฺพชิสฺสสามีติ นิทฺทนํ; มยา ปน ตินฺนํ รตนานํ สาสนํ สุตฺวา ตีณิ รตนานิ นวหิ สตสฺสสฺสสฺส ปุชิตานิ; น โข ปเนสา สมฺปตฺติ นาม รณโณเยว ทุกฺขา, มยฺหิปี ทุกฺขาเยว, โก รณโณ จชฺชิตํ เขฬิณฺทํ ชนฺนเกหิ ปตฺติจฺหิตฺวา มุเชน คณฺหิสฺสสฺส, น มยฺหิ สมฺปตฺติยา อตฺถิ, อหิปี สตฺถารํ อุทฺทิสฺส คณฺทฺวา ปพฺพชิสฺสสามีติ ๖

(อ. พระเทวี่ ตรัสแล้ว) ว่า “ดูก่อนแม่ ท. อ. พระราชานันท์ ทรงสดับแล้ว ซึ่งข่าวสาส์น ผู้ประทับยืนอยู่แล้ว ในหนทางเที่ยว ทรงบูชาแล้ว ซึ่งรัตนะ ท. สาม ด้วยแสนแห่งทรัพย์ ท. สาม ทรงละแล้ว ซึ่งสมบัติ อันราวกว่าก้อนแห่งน้ำลาย (ตรัสแล้ว) ว่า ‘(อ. เรา) จักบวช’ ดังนี้ เสด็จออกไปแล้ว ก่อน, ส่วนว่า อ. รัตนะ ท. สาม อันเรา ฟังแล้ว ซึ่งข่าวสาส์น แห่ง รัตนะ ท. สาม บูชาแล้ว ด้วยแสนแห่งทรัพย์ ท. แก้ว, ก็ ชื่อ อ. สมบัติ นั้น เป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์ แก่พระราชานันท์เที่ยว (ย่อมเป็น) หามิได้แล, (อ. สมบัตินั้น) เป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์ แม่แก่เรานั้นเที่ยว (ย่อมเป็น), อ. ใคร ดูกแล้ว ด้วยเขา ท. จักรับ ซึ่งก้อนแห่งน้ำลาย อันอันพระราชาทรงทิ้งแล้ว ด้วยปาก, อ. ความต้องการ ด้วยสมบัติ (มีอยู่) แก่เรา หามิได้, แม่ อ. เรา ไปแล้ว จักบวช เจาะจง ซึ่งพระศาสดา” ดังนี้ ๖

“เทวี่ มยฺหิปี ตุมเหทียะว สหฺวี ปพฺพชิสฺสสามาติ ๖

(อ. หนิง ท. เหล่านั้น กราบพูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี่ แม่ อ. หม่อมฉัน ท. จักบวช กับ ด้วยพระองค์นั้นเที่ยว” ดังนี้ ๖

“สเจ สกฺโกถ, สาธุ อมฺมาติ ๖

(อ. พระเทวี่ ตรัสแล้ว) ว่า “ถ้าว่า (อ. เจ้า ท.) ย่อมอาจไซ้, ดูก่อนแม่ ท. อ. ดีละ” ดังนี้ ๖

“สกฺโกม เทวี่ติ ๖

(อ. หนิง ท. เหล่านั้น กราบพูลแล้ว) ว่า “ข้าแต่พระเทวี่ (อ. หม่อมฉัน ท.) ย่อมอาจ” ดังนี้ ๖

“เตนนิ เอภาติ รตสหัสส โยชาเปตวา รณํ อารุญห ตาติ สหิ นิกขมิตวา อนตรามคเค ปจมนนํ ทิสวา, ยถา
 รมณยา ปุญฺจํ; ตเถว ปุจฺจิตวา สพฺพํ ปวตฺตํ สุตวา “รณโณ คมณมคคํ โอโลเกภาติ วตฺวา “สินฺธวานํ (P19)
 ปทวลณฺหํ น ปสฺสาม เทวติ วุตเต, “ราชา ‘ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนโตสฺมีติ สจฺจกิริยํ กตฺวา คโต ภวิสฺสติ,
 อหํปิ ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนตา, เตสเมว อานุกาเวน อิทํ อุทกํ อุทกํ วีย มา อโหสิติ ติณฺณํ รตนานํ
 คุณํ อนุสฺสริตวา รตสหัสส เปสเสสิ ๑

(อ. พระเทวี ตรัสแล้ว) ว่า “ถ้าอย่างนั้น (อ. เจ้า ท.) จงมา” ดังนี้ (ทรงยังบุคคล) ให้เทียมแล้ว ซึ่งพันแห่งรถ เสด็จขึ้นแล้ว
 สู่รถ เสด็จออกไปแล้ว กับ (ด้วยหญิง ท.) เหล่านั้น ทรงเห็นแล้ว ซึ่งแม่น้ำที่หนึ่ง ในระหว่างแห่งหนทาง, ตรัสถามแล้ว
 โดย - (อ. พระดำรัส) อันพระราชา ตรัสถามแล้ว โดยประการใด - ประการนั้น ทรงดับแล้ว ซึ่งเรื่องอันเป็นไปทั่ว ทั้ง
 ปวง ตรัสแล้ว ว่า “(อ. เจ้า ท.) จงตรวจดู ซึ่งหนทางเป็นที่เสด็จไป แห่งพระราชา” ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า “ข้าแต่พระเทวี
 (อ. หม่อมฉัน ท.) ย่อมไม่เห็น ซึ่งรอยแห่งเท้า ของมัลลิสรา ท.” ดังนี้ (อันหญิง ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, (ทรงดำริ
 แล้ว) ว่า “อ. พระราชา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งสังจักริยา ว่า ‘(อ. เรา) เป็นผู้ออกไปแล้ว เจาะจง ซึ่งรัตนะ ท. สาม ย่อมเป็น’
 ดังนี้ เป็นผู้เสด็จไปแล้ว จักเป็น, แม่ อ. เรา เป็นผู้ออกไปแล้ว เจาะจง ซึ่งรัตนะ ท. สาม (ย่อมเป็น), อ. น้ำ นี้ ย่ำได้เป็น
 แล้ว รวากะ อ. น้ำ ด้วยอานุภาพ (แห่งรัตนะ ท. สาม) เหล่านั้น นั่นเทียว” ดังนี้ ทรงตามระลึกถึงแล้ว ซึ่งคุณ แห่งรัตนะ
 ท. สาม ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งพันแห่งรถ ๑

อุทกํ ปิฏฺฐิปาสาณสทิสํ อโหสิ ๑

อ. น้ำ เป็นเช่นกับด้วยแผ่นหินมีหลัง ได้เป็นแล้ว ๑

จกฺกานํ อุกฺขคฺคเนมิวภูมฺมิตฺตํ เนว เตมฺมิตฺตํ ๑

อ. ปลายแห่งเพลและเกลียวแห่งกง ท. แห่งล้อ ท. ไม่เปียกแล้วนั้นเทียว ๑

เอเตเนว อุปาเยน อิตราปิ เทว นทฺธิโย อุตฺตริ ๑

(อ. พระเทวี) เสด็จข้ามขึ้นแล้ว ซึ่งแม่น้ำ ท. สอง แม่น้ำเหล่านั้นนี้ โดยอุบาย นั้นนั้นเทียว ๑